

137/277

7

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՄՍԱՐԻԱՏ — ՍՈՑ. ԴԱՍ. ԳԼԽ. ՎԱՐՁ.

ԱՇԽ. Ա. ԱՍՏԻՃ. ԴՊՐՈՅԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԲՆՈՒԹՅՈՒՆ / ԱՇԽԱՏԱՆՔ № 6

Խմբ. Մ. Զառաֆյանի յեզ Ս. Արարատյանի

ԲԱՆԶԱՐԱՆՈՑ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹ.

Յ Ե Ի Է Վ ա 6 — 1 9 2 7

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

Փրատեպլար 444 ր. 5. 619 Տիրած 6000

Պետհրատի 2-դ տպարան Յերեվանում—1128

1-3348 9/4

1. ՅԵՐԲ ԵՆ ՍԿՍՈՒՄ ԲԱՆՋԱՐԱՆՈՅԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Բոլոր գյուղատնտեսական աշխատանքների սկիզբը պիտի համարել աշունը կամ այն չեղանակը, չերբ հողը սկսում են նախապատրաստել և տարեկան աշխատանքների ծրագիրը մշակել: Բանջարանոցի աշխատանքները սկսում են աշնանը:

2. ԲԱՆՋԱՐԱՆՈՅԻ ՏԵՂԸ

Բանջարանոցի համար ընտրում են հարթ կամ թեթև դեպի հարավ, հարավ-արևմուտք կամ հարավ-արևելք թեքված տեղ, վորը հյուսիսային և հյուսիս-արևելյան քամիներից պաշտպանված և բլրով, անտառով կամ վորեւ շենքով:

Ցանկալի չե, վոր բանջարանոցը մեծ ջրամբարների՝ գետերի և լճերի մոտ լինի. որանցմոտիկությունը թուլացնում և աչնան և գաբնան ցրտահարությունները:

Հողը պիտի լինի ուժեղ, ավազախառն կավալին կամ սևահող, վոչ ջրալի, բայց խոնավու-

թյուն պահող: Հողի խորությունը 35 սանտիմետրից պակաս չպետք է լինի:

3. ՅԵՐԲ ՎԱՐՆԸ ՀՈՂԸ

Բանջարանոցի հողն ամեն տարի փորում են

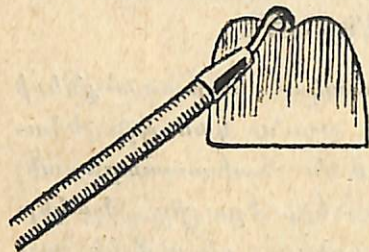
վոչ պակաս քան 35 սանտիմետր խորությամբ կամ չերկուբահ: Նոր վարը կատարում են անսլացման աշնանը: Գարնանը չի կարելի խոր վար անել:

Գարնանը հողի չերեսը մի բահ փրխ-

րացնում և փոցխում են, հեռացնում են բազմամյա մոլախոտերի արմատները և հողը հարթեցնում են:

Յեթե ամառ հողի վրա նոր պիտի բանջարանոց պատրաստվի, ապա աշնանը հողի հիմնաշրջումն են կատարում:

Դրա համար հողը 60—70 սանտիմետր լայնության շերտերի լին բաժանում: Ապա մի ծալրից փորում են առաջին շերտի յերեսը և ածում կողքի հողաժառի վրա, ապա փորում են տակը և ածում դրա վրա: Հիմնաշրջում կատարելիս

Նկ. 1. Թոխի

պիտի վարել առնվազն 60—70 սանտիմետր խորությամբ: Յերկրորդ շերտը փորելիս հողն ածում են առաջին փոսի մեջ, յերրորդ շերտը փորելիս, չերկրորդ փոսի մեջ, իսկ առաջին շերտի հողը տանում ածում են վերջին փոսի մեջ: Միշտ պիտի հետևվել, վոր հողի վերին շերտը փոսի խորքը, իսկ տակի շերտը յերես ընկնի:

4. ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԸ

Բանջարանոցի հողը մշակելիս կարելի չէ գործածել դաշտերի մշակման գործիքները՝ արորը գութանը, փոցխը, տափանը: Բացի այդ գործիքներից այստեղ շատ գործածական է բահը, ձեռքի՝ փոցխը, ակոս անցկացնելու հատուկ փայտե ինքնաշեն գործիք, շիթելու փայտե և թոխիներ՝ հողը փխրացնելու, մոլախոտերը վոչնչացնելու և բուկ տալու համար:

5. ՄԱՐԳԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼԸ

Մարգերի ձեր կախված է մշակույթից, կլիմայից և հողից:

Յուրա տեղերում, որինակ՝ մեր լեռնային շրջաններում, շատ խոնավ և կափոտ հողերում և ջերմություն սիրող բույսերի համար (պամիկոր, վարունգ), բարձր մարգեր են պատրաստում

կամ բույսերը թմբերի վրա չեն մշակում: Ընդհանրապես՝ տաք տեղերում, չոր ավազոտ հողերում և մանավանդ ցածր ջերմության դիմացող բույսերի (կաղամբ) համար ցածր մարգեր են պատրաստում: Այս դեպքում բույսերը մշակում են ցածր թմբերի վրա կամ թմբերի մեջ և հարթ տարածության վրա (համեմ):

Մարգերի լայնքը և չերկարությունը կախված է բույսից և մշակելու հարմարությունից: Սովորաբար գործ են ածում մեկ մետր լայնքով և 6—7 մետր չերկարությամբ մարգեր:

Մարգերը պիտի հարթ լինեն և ուղղված հյուսիսից հարավ: Յեթե տեղը շատ թեք է, այդ դեպքում մարգերի ուղղությունը համապատասխանեցնում են թեքությանը: Թեք տեղերում մարգերը կողքի են դասավորում, փոր անձրևաջրերը նրանց չքանդեն և ցած չառնեն:

6 ՊԱՐԱՐՏԱՅՈՒՄ

Բոլոր տեսակի պարարտանյութերն ել կարելի չե գործածել բանջարանոցում, սակայն ամենալավը կիսափտած զոմաղըն է և լավ փտած խառնաղբը:

Բանջարանոցի պայմաններում կարելի չե պատրաստել և գործ ածել նաև հեղուկ պարարտանյութեր:

Հեղուկ պարարտանյութն այսպես են պատրաստում: Ճակառի $\frac{1}{4}$ մասը լցնում են արտաքինոցի, հավաքնի, աղապնու, ձիու կամ կովի թարմ աղբ: Հետո մինչև բերանը ջուր են լցնում և որը մի քանի անգամ խառնում են: Կարելի չե մի չերկու բուռ հանգած կիր ավելացնել, փոր հոտ չգա:

Յերբ վոր խմորումը սկսի և ոգի պղպշակները սկսեն բարձրանալ, պարարտանյութը պատրաստ է: Մի լիտր այդ հեղուկից խառնում են 5—10 լիտր ջրի հետ և պահածովի արկղով ջրում մարգերը կամ դատ-դատ բույսերը:

Պարարտանյութով ջրելուց առաջ պետք է անպայման նախ սովորական ջրով ջրել, վոր արմատները պարարտանյութից չփչանան: Հեղուկ պարարտանյութ տալիս են միայն լավ արմատավաճ բույսերին: Ջրելուց հետո հողի չերեսը փխրացնում են:

7. ՍԵՐՄԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԵԼԸ

Բանջարանոցի համար անպայման լավ, ընտրովի և առողջ սերմեր են վերցնում և ցանելուց առաջ ծլունակությունը փորձում են: Լավ են միայն այն սերմերը, փորոնք արագ և միահամուռ են ծլում:

Յեթե վաղ դարձանն են ցանում - չոր սերմ են գործածում. նախ՝ աչք ժամանակ հողի մեջ շատ խոնավութուն կա և սերմերը հեշտ կուռչեն և կծլեն, բացի այդ՝ չոր սերմը ցատերին հեշտ է դիմանում:

Ուշ ցանելիս սերմերը մեկ-յերկու որ թըրջում են կամ նույնիսկ ծլեցնում: Ծլեցնելու համար սերմերը մաքուր կտավի մեջ են փաթաթում և խոնավ թեփի մեջ դնում: Ամեն որ կտավը բացում և սերմերը խառնում են: Հենց վոր սերմերը սկսեն ծլել ցանում են:

8. ՅԱՆԲՍԸ

Բանջարանոցում բույսերը ցանվում են անպայման շարքերով կամ բներով: Շարքերով ցանած բույսերի թե գիտելը և թե խնամելը շատ հեշտ է:

Նայած բույսին շարքերն անում են զանազան հեռավորության վրա: Յանելուց առաջ վորոշ խորության ակոսներ են անցկացնում. մեծ սերմերի համար ավելի խոր ակոսներ են անում քան մանր սերմերի համար:

Ակոսները քաշում են ձգած թելի ոգնությամբ: Վերցնում են մարգի յերկարության թել և ծալրերին յերկու փոքր ձողեր կապում: Ապա մարգի վրա վորոշում են ակոսի տեղը և ձողերն

ամրացնում այնպես, վոր թելը ձգված լինի ակոսի ուղղությամբ: Ձգած թելի գծով փայտով կամ բրիչով ակոս են անցկացնում:

Այդ աշխատանքը հեշտացնում են հետևյալ միջոցով. վերցնում են մարգի լայնության մի հաստ տախտակ և վրան հավասար հեռավորության վրա նույնաչափ փայտե ձողեր են ամրացնում. Ապա յերկու ծալրերին փայտեր ամրացնում և մարգի մակերեսով քաշում: Այսպիսով մարգի վրա միանգամից մի շարք զուգահեռ ակոսներ են ստանում: Յանելուց հետո ակոսի յերեսը հողով ծածկում և թաթե ամրացնում, Առաջին որերը հաճախ ջրում են վոր սերմը ըր չչորանան, մանավանդ յեթե թրջած կամ ծլած սերմ են ցանել:

9. ԵԻԹԵԼԸ

Մի շարք բույսեր, որինակ կաղամբը, պամիդոլը, բադրիջանը, պղպեղը ուղղակի մարգերում չեն ցանում: Նրանց հախ խիտ ցանում են հասուկ մարգերում կամ ջերմոցներում. Հաճախ ջրում են, լավ խնամում և մոլախոտերը մեկ-մեկ հանում: Յերբ բույսերը բավական մեծանում են և 4—5 տերև ունենում, նոր դրանց տեղափոխում են մարգերը:

Եթիլը տնկելիս ծնկաձև փայտով հախ մի փոսիկ են պատրաստում, ապա շիթիլը մինչև

առաջին տերևները նրա մեջ գնում: Այնուհետև կողքից ծնկաձև փայտը մտցնում են հողի մեջ և հողը մոտեցնում օրմատին: Արմատը պետք է սեղմնայի հողի մեջ, և մօտը դատարկ տարածութիւն չպետք է մնա:

Ակոսի կամ փոսի մեջ դնելուց առաջ շիթի-լի արմատի ծալքը կտրում են:

Շիթիելու առաջին ուրերն առատ ջրում և հաճախ հողը փխրացնում են:

10. ՀՈՂԻ ՓԽՐԱՑՈՒՄ ՅԵՎ ԲԱՆԿԱՆ

Վորջան ել հողը լավ մշակեն, այնուամենայնիվ նա ժամանակի ընթացքում կեղև ե կապում և ամրանում ե: Այսպիսի հողը շուտ ե չորանում և խանգարում ե արմատի կանոնավոր շնչառութեանը: Այդ պատճառով ել վոչ պակաս քան յերկու-յերեք անգամ բնջարանոցի հողը փխրացնում են:

Փխրացման աշխատանքին սովորաբար միացնում են և քաղհանը կամ մոլախոտերի վոչնչացումը: Վորջան ել ձեր հողը մաքուր լինի, այնուամենայնիվ նրա վրա ժամանակի ընթացքում մոլախոտեր են յերևում: Դրանք կամ ուշ ծլոյ կամ բոժու, թուշունների, ջրի և մարդու բերած սերմերից են: Մոլախոտերը խլում են հողի

սննդանյութերը, ջուրը և արագ զարգանալով յերբեմն ծածկում են մշակովի բույսին:

Փխրացման և քաղհանի միացյալ գործողութիւնը կատարում են արև ժամանակ, բայց անձրևից կամ ջրելուց հետո:

11. ԶՐԵԼԸ

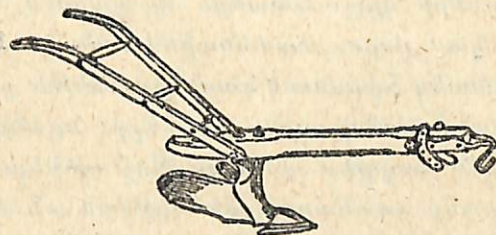
Նոր ցանած ժամանակ և քանի զեռ բույսը փոքր ե հաճախ ջրում են: Յեթե ջրել հնարավոր չե, այդ դեպքում մինչև ծլելը մարգերի չերեսը խոիրով ծածկած են պահում:

Ջրում են ընդհանրապես յերեկոյան, արևը մալը մանելուց հետո, վոր ջուրը խոր ծծվի հողի մեջ: Լավ ե ջրել անձրևի կամ առվի ջրով:

Ջրհորի ջուրը վորոշ ժամանակ պահում են բաց ափազանի մեջ և ապա միայն գործածում:

12. ԲՈՒԿ ՏԱԼԸ

Բուկ տալն անհրաժեշտ ե մի շարք բույսերի

Նկ. 2 Բուկը լցնող գործիք համար. որինակ կաղամբը, կարտոֆիլը և սիմինդն

առանց բուկ տալու բերք չեն տա կամ շատ չնչին բերք կտան

Բուկ տալու նպատակն է՝ ա. հնարավորութիւն տալ բույսին նոր արմատներ առաջացնել և ավելի շատ հող ոգտագործել, բ. ցողունին ավելի մեծ կայունութիւն տալ գ. հատկապես կարտոֆիլին հնարավորութիւն տալ շատ պալարներ առաջացնելու:

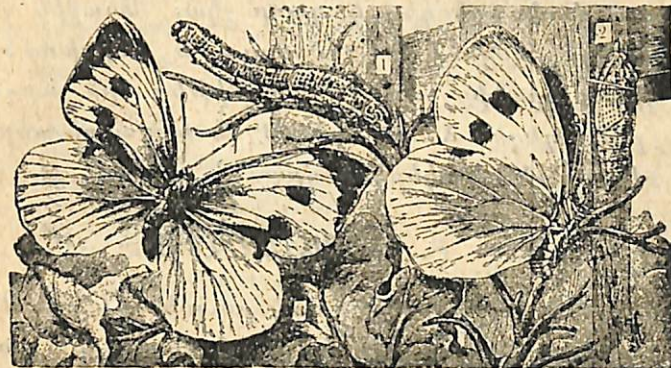
Բացի վերոհիշյալ բույսերից բուկ են տալիս նաև արմատապտուղներին, պամիդորին, ընդեղեններին:

13. ԲԱՆՋԱՐԱՆՈՑԻ ՎՆԱՍԱՏՈՒՆԵՐԸ

Բանջարանոցային բույսերը բազմաթիւ հիվանդութիւններ և վնասատուներ ունեն: Մինչև նրանց տնկելը կամ ցանելը, այդ վնասատուներից մեծ մասն ապրում և բազմանում են մոլախոտերի և մշակովի բույսերի նախորդ տարվա մնացորդների վրա: Շատերն ել ապրում են հողի մեջ կամ վորոշ ժամանակով մտնում են հողը և աչնտեղ հարսնուկ դառնում: Յեթե լավ դիտեք բանջարանոցային բույսերը նրանց վրա անպայման տարբեր տեսակի թրթուռներ կգտնեք: Դրանք զանազան մեծութիւն են և տարբեր բույսերի վրա յեն ապրում: Ուսումնասիրենք վնասատուներից մի քանիսը:

Ա. ԿԱՂԱՄԹԻԹԵՈՒ

Կաղամբաթիթեոի ինչպես և մի քանի այլ թիթեռների ձվիկների կույտերը դուք կգտնեք կաղամբի տերևի տակի յերեսի վրա: Աչնտեղ նրանք պաշտպանված են ածրեից, արեից և

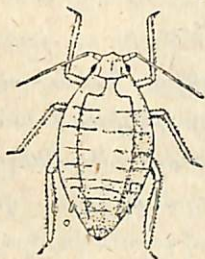
Նկ. 3 Կաղամբաթիթեո

թռչուններից: Վորոշ ժամանակից հետո այդ ձվիկներից թրթուռներ են դուրս գալիս, վորոնք սկսում են ագահ ընն կրծել կաղամբի տերևները: Յեթե դիտեք թրթուրներին, կտեսնեք, վոր նրանց մարմինը զլանաձև է և բավական յերկար: Այդ յերկար մարմինը պահելու համար նա բացի կրծքի իսկական յերեք զույգ վոտքերից ունի նաև հինգ զույգ փորի կեղծ վոտքեր: Յերբ թրթուրը

հասունանում ե, թուլանում ե կաղամբը և բարձրանում ե մոտակա պատը և աչնտեղ հարսնուկի յե փոխվում: Նախապես նա իրեն կապում ե այդ տեղին՝ մի քաղ տակ մետաքս թել փաթաթելով: Այդ ձևով նա ձմեռում ե: Գարնանը նա ձևափոխվում ե և թիթեռ դառնում: Թիթեռը ձուլե անում մոլախոտերի վրա, վորովհետև այդ ժամանակ դեռ կաղամբ չկա: Առաջին սերունդը սնվում և մեծանում ե մոլախոտերի վրա՝ նրանից առաջացած թիթեռներն արդեն լրից դեղին ձևերն անում են կաղամբի տերևներից ցածի մակերեսի վրա:

Բ. ԲՈՒՍԱՎՈՋԻԼՆԵՐ

Թե կաղամբի, թե այլ բույսերի և թե մանավանդ վարունգի, սեխի և ձմերուկի վրա դուրեկ գտնեք մանր կանաչավուն միջատներ: Յեթե խոշորացույցով դիտեք նրանց, կտեսնեք, թե ինչպես նրանք ման են գալիս կամ անշարժ մի տեղում կպած են՝ կնճիթը բույսի մեջ խրած: Յերբ շատ են լինում, նրանք բավական զգալի վնաս են հասցնում: Նրանք անթև են: Ամառը կենդան

Նկ. 4 Բուսավորչի

նի ձագեր են ծնում և շատ արագ բազմանում են: Մեջները կան նաև թևավորներ, վորոնք այլ բույսերի վրա անցնելով տարածվում են:

Գ. ԻՇԱԽԱՌԱՆՉ

Իշախառանջն ապրում ե հողի մեջ և առջևի թիականման ուժեղ վոտքերով իր համար անցքեր ե բանում: Անցքեր փորելիս նա կրծում ե պատահած արմատները: Նա կերակրվում ե թե բույսերի արմատներով ու պալարների վրա և թե վրդերով ու թրթռուկներով: Շատ բազմանալու դեպքում

Նկ. 5 Իշախառանջ

զգալի վնաս ե հասցնում մանավանդ նոր տնկած շիթիկներին:

14. ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԿՈՎՈՒՄ ՎՆԱՍԱՏՈՒՆԵՐԻ ԴԵՄ

Վորջան վոր բազմազան են իրենք՝ վնասատուները և նրանց հասցրած վնասները, նույնը ան ել բազմազան են և նրանց դեմ կովելու միջոցները:

Նախ վերևում դուք կարդացիք, վոր մոլախոտերը և նախորդ տարվա բերքի մնացորդները ֆլասատունների համար ապաստարան են ծառայում: Փորձեցեք ինքներդ մանրամասն դիտել մոլախոտերը և կտեսնեք, թե ինչպես հազարավոր մանր ու մեծ միջատներ են վրատում նրանց տերևների և ցողունների վրա: Պարզ ե, վոր ֆլասատունների դեմ կռվելու առաջին պայմանն է՝ բանջարանոցը մաքուր պահել: Այդ պատճառով ել բերքը հավաքելուց հետո անմիջապես բոլոր մնացորդները՝ տերևները և ցողունները հավաքում և այրում են: Նույն ձևով են վարվում և բոլոր տեսակի մոլախոտերի հետ: Այնուհետև դիտում են պատերը, ցանկապատը և վրան յեղած բոլոր հարմանակներն ու թրթուռները հավաքում և վոչնչացնում:

Այնպես խոր վար են կատարում վոր հողի յերեսի շերտում յեղած հարմանակները խորքն ընկնեն և այնտեղ վոչնչանան: Հողը փորելիս պատահած ծիրանհատակի թրթուռները վոչնչացնում են: Դա լավ ե հողովում մանավադ յերբ հողը շատ խոնավ ե, և թրթուռները չխիղդվելու համար վերին շերտն են բարձրանում:

Սակայն՝ վորքան ել հողը մաքուր պահեք, դժվար բանջարանոցում ֆլասատուններ են յերևան գալիս: Դրանք գալիս են հարևան հողա-

մասերից, դաշտերից, փողոցներից: Լավ բանջարույժը միշտ հետևում և դրանց և, հենց վոր յերևացին, անմիջապես միջոցներ ե ձեռք առնում: Զախեք ե մոռանալ, վոր վորքան շուտ վրա հասնեն, այնքան ֆլասատուն դեռ թույլ կլինի և կռվելն ել՝ հեշտ: Կադամբի տերևի տակ յեղած մի քանի տասնյակ ձվիկների կույտն ավելի հեշտ ե վոչնչացնել քան նույնքան թրթուռներին: Պիտի ի նկատի ունենաք, վոր այդ թրթուռները թիթեռ են դառնալու, իսկ ամեն թիթեռ մի քանի տասնյակ կամ հարյուր ձու կարող ե դնել: Պարզ ե, վոր այստեղ ամեն կորցրած վայրկյանը կը լնապատկում և յեռապատկում ե կռվելու դժվարությունը: Դրա համար ել լավ բանջարաբույժը բույսերը հաճախ դիտում ե և պատահած ձվերը, թրթուռները և այլ ֆլասատուները ձեռքով հավաքում և վոչնչացնում:

Այս միջոցը բուսավորչիկների վեր սերմամբ գործադրելը դժվար ե, նրանք մանր են և ամուր կպած դալար տերևներին և ճյուղերին: Նրանց դեռ ծխախոտի թրմացով են կռվում: Դրա համար վերցնում են 400 գրամ ծխախոտի թափթփուկ 2—3 որ թրջում 3—4 լիտր ջրի մեջ, ապա 2—3 ժամ յեփում և ափեղացնում 100 գրամ սապոն: Պատրաստած հեղուկին այնքան ջուր են ավելացնում, վոր 12 լիտր ստացվի: Այդ հե-

դուռը սրսկում են հիվանդ բույսերը: Կարելի է հեղուկով թրջած կտորով սրբել բուսավորչի-
ները: Յեթի ծխախոտ չկա ձեռքի տակ, կարելի
է միայն սապոնի լուծույթով սրսկել:

Իշախառանչները հողի տակ են գտնվում, այդ
պատճառով ել նրանց դեմ վերահիշյալ ձևերով կրու-
վել չի կարելի: Նրանց դեմ կովելու համար աշ-
նանը բանջարանոցի զանազան մասերում 35 40
սանտիմետր խորությամբ փոս են փորում, ձիու-
աղբ լցնում և վրայից նորից հող ածում:
Իշախառանչները զգալով աղբի հոտը հավաքվում
են ափստեղ, վոր ձմեռը տաք անցկացնեն: Ուշ
աշնանը կամ ձմռան սկզբին քանդում են այդ
հորերը և աղբը հողի չերեսին շաղ տալիս:
Իշախառանչներն ընդարմացած լինելով չեն
կարողանում փախչել և ցրտից կոտորվում են:

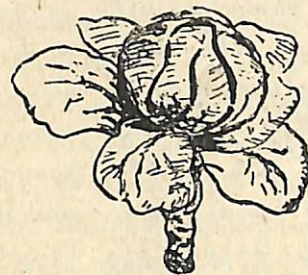
15. ԲԱՆՋԱՐԱՆՈՑԱՅԻՆ ԲՈՒՅՍԵՐ

Բանջարանոցում մշակում են զանազան միա-
մյա, յերկամյա և բազմամյա բույսեր: Այդ բույ-
սերից յուրաքանչյուրը հողի և խնամքի վերաբեր-
մամբ իր վորոշ պահանջներն ունի: Այսպես ո-
րինակ կաղամբը և պոսսը լավ աճում և մեծ բերք
են տալիս միայն գոմաղբով անմիջական պարար-
տացումից հետո և շատ ել խոր չեն գցում իրենց
արմատները: Բույսերի մի այլ խումբ ընդհա-

կառակը՝ գոմաղբի անմիջական պարարտացում
չի սիրում, բայց հողի ավելի խոր շերտ և պա-
հանջում: Այսպես են ճակնդեղը, գաղարը, բողկը,
կարտոֆիլը, պամիդորը, լոբին, կանաչեղենը:
Ուսումնասիրենք այս բույսերից մի քանիսը:

Ա. ԿԱՂԱՄԲ

Կաղամբն ուժեղ սևահողեր և սիրում և լավ
է աճում անմիջական պարարտացումից հետո:

Նկ. 6. Կաղամբ

Թարմ գոմաղաբը մրտց-
նում են աշնանը, իսկ կի-
սափոած գոմաղբը կամ
խառնաղբը՝ գարնանը:

Շիթիլը ստանում են
շերմոցներում կամ հա-
տուկ մարգերում: Ծլած
բույսերը շիթիլում են
5—6 սանտիմետր հեռա-

վորության վրա:

Շիթիլելիս արմատի ծայրը կտրում են, վոր կողքի
ճյուղավորությունները զարգանան:

Չինգ-վեց շաբաթից հետո, յերբ շիթիլները
3—4 տերև են զարգացրել, տեղափոխում են
մարգերը: Հանելիս շիթիլները լավ ջրում են և
յերեկոյան դեմ արևն իջնելուց հետո հանում: Աշխա-
տում են, վոր արմատների վրայի հողը չըթափվի:

Շիթիկները տնկում են շարքը-շարքից 50—
70 սանտիմետր և բույսը բույսից 50 սանտի-
մետր հեռու: Այս աշխատանքը կատարում են
լերեկոյան, բայց կարելի չե նաև առավոտը չեթե
միայն որն ամպոտ է:

Այնուհետև պետք յեղած ժամանակ քաղ-
հան են կատարում և ջրում: Աճումն արա-
գացնելու համար հատուկ պարարտացում են
տալիս:

Տնկելուց մի ամիս հետո առաջին անգամ
բուկ են տալիս: Բարձր բույսերը պետք է 3—4
շաբաթից հետո յերկրորդ անգամ բուկ տալ:

Յեթե ուժիդ աճումից գլուխները սկսում
են պայթել, արմատները բահով թեթե վնասում
են բույսը թեթե վեր են քաշում, վոր արմատ-
ների մի մասը փչանա և բույսը բիշ ջուր և
աննդանյութ ստանա հողից:

Բ. ՊՈԱՍ

Պոասը հողերի վերաբերմամբ պահանջկոտ
չէ, բայց ուժեղ պարարտացում է սիրում: Պոա-
սի համար հողն աշնանը խոր վարում են:

Շիթիկները տնկում են 30—60 սանտիմետր
բույսը բույսից հեռու: Կավ շիթիլը մատիտի
հաստության է լինում:

Ջարմար է, վոր պոասը տնկվի ապոսի մեջ

և աստիճանաբար հողով ծածկվի, այս ձևով մը-
շակելիս «վոտքը» սպիտակ է ստացվում:

Գ. ՃԱԿՆԴԵՂ

Սա յեկ է անմիջական պարարտացում սիրում,
բայց վոչ կաղամբի ու պոասի չափ:

Սերմերը նախապես թրջում են կամ ծլեց-
նում և ուղղակի արտերում ցանում: Այս դեպ-
քում հետո նոսրացնում են: Ավելի լավ է շիթիլ-
ներ ստանալ և շարքերով տնկել:

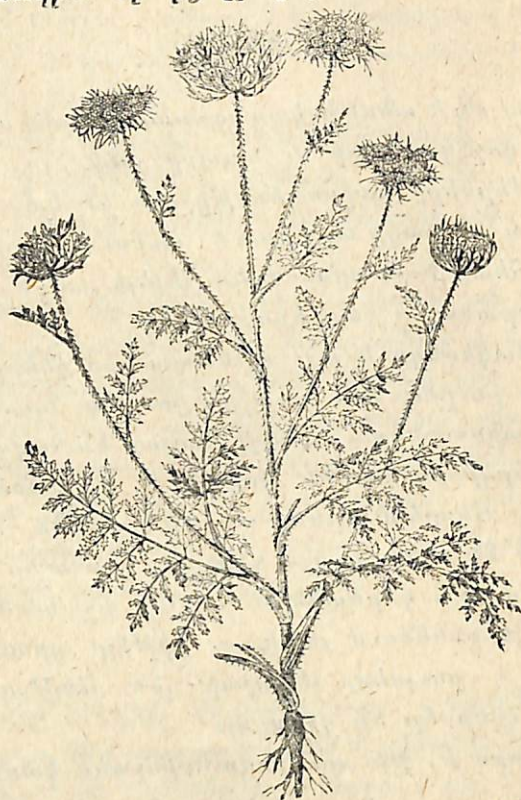
Ճակնդեղը և այլ արմատապտուղները յեր-
կամյա բույսեր են. առաջին տարին նրանք ի-
րենց արմատներում սննդի պաշար են հավաքում,
իսկ յերկրորդ տարին ցողուն և ծաղիկներ են
տալիս: Յերբեմն իրենց առաջին տարին նրանք
ցողուն են գցում, այս դեպքում արմատը փայ-
տանում է և գործածելու համար փչանում: Դա
տեղի չե ունենում յեթե ա. շիթիլը ցրտահար-
վել է, ք բույսերը յերաշտի չեն յենթարկվել,
գ. հին սերմեր են վերցրել:

Պարզ է, թե սրա առաջն ինչպես կառնեն:

Դ. ԳԱԶԱՐ

Սա ավազախառն, փխրուն հողեր է սիրում:
Ուժեղ հողերում կոպիտ արմատ է տալիս: Ցա-

նուժ են թրջված կամ շոր սերմեր, քամի չեղած
ժամանակին: Յրտից չի վախճւմ:

Նկ. 7. Գաղար

Ամենամեծ խնամքն աֆսե, վոր դալար ժա-
մանակ հաճախակի հողը փխրացնուժ և մոլախո-
տերը հեռացնուժ են:

Ե. ԲՈՂԿ

Բողկը ցանվում է վաղ գար-
նանը շարքերով: Սիրում է ուժեղ
սեահողեր: Հետագայում նոսրաց-
նում են և բույսը բուսից 7—8
սանտիմետրի վրա թողնում:

Նկ. 8 Բողկ

2. ԿԱՐՏՈՅԻԼ

Շուտ ստանալու համար կարտոֆիլը տնկում
են թեթե կալախառն ավազահողի մեջ: Իսկ լե-
թե ցանկանում են շատ բերք ստանալ ուժեղ
սեահողում են տնկում:

Վերցնում են առողջ և, հասած պալարներ:
Յեթե պալարը մեկ է, կարելի լե կարել, աֆսե
պես վոր յուրաքանչյուր կտորի վրա առնվազն
լերկու աչք լինի: Կտորները մի քանի ժամ թող-
նում են փռած, վոր կտրած տեղը կեղև կապի
և հողում չփթի:

Տնկում են 12 սանտիմետր խորության
փոսերի մեջ, բույսը բուսից 50—55 սանտիմետ-
րի վրա:

Առաջին անգամ բուկ են տալիս, յերբ առաջին տերևները և ճյուղերն են դուրս գալիս: Յերբ ցողունը հասնում է 15—17 սանտիմետրի, յերկրորդ անգամ են բուկ տալիս, յերկու շաբաթ հետո յերրորդ և վերջին բուկն են տալիս:

Է. ՊԱՄԻԴՈՐ

Պամիդորը հ ղի վերաբերմամբ պահանջկոտ չէ, սակայն ուժեղ հողերում շատ լավ է աճում: Շատ ուժեղ հողերում նա մեծ բանակով ճյուղ ու տերև է տալիս և ուշ է պտուղ կապում, այդ պատճառով ել այգսպիսի հողերում պամիդորը լավ չի հասնում:

Սերմը ցանում են ջերմոցներում կամ մարգերում և 3—4 տերևանոց շիթիկները տեղափոխում են մարգեր և տնկում բույսը բույսից և շաբաթը 80—100 սանտիմետրի վրա: Սովորաբար պամիդորի շիթիկը տնկում են թմբերի ափին և աստիճանաբար բույսի մեծանալու հետ նրա բուկը լցնում են թմբի հողով: Այգսպիսով փորոշ ժամանակից թուփը տեղափոխվում է դեպի բույսը և վերջինս կարծես բարձրանում է թմբի գագաթը:

Քանի բույսը փոքր է հաճախ բաղհանում են: Յերբ պամիդորը ճյուղավորվում է, թույլ ճյուղերը և ծաղիկները կտրատում են, վոր մնացած-

ները լավ լուսավորվեն և բարձր վորակի պտուղ տան:

Պամիդորի ցողունը թույլ է և բամիկերից բնկնում է, այդ պատճառով մոտը փայտի նեցուկներ են խփում:

Ը. ԼՈՐԻ ՅԵՎ ՎՈԼՈՐՆ

Լորին և վոլուն ուժեղ հողեր են սիրում: Լավ են աճում գոմաղբով պարարտացնելու հաջորդ տարին:

Սերմը յերկու որ թրջում են և ապա 2—3-տկան ցանում՝ բներով: Բուկն բնից 50—60 սանտիմետր հեռու: Յերբ բույսերը մի փոքր բարձրանում են, մոտները փայտեր են տնկում, վոր վրան փաթաթվեն: Մնացած խնամքը նույնն է ինչ վոր մյուս բույսերինը:

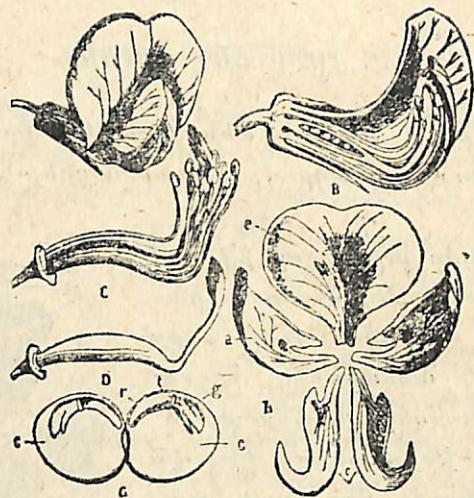

Նկ. 9. Վոլուն

Թ. ՎԱՐՈՒՆԳ

Սա ուժեղ հողեր և տաք, արևակող թեքություն են սիրում: Ցանում են չոր սերմերը յե-

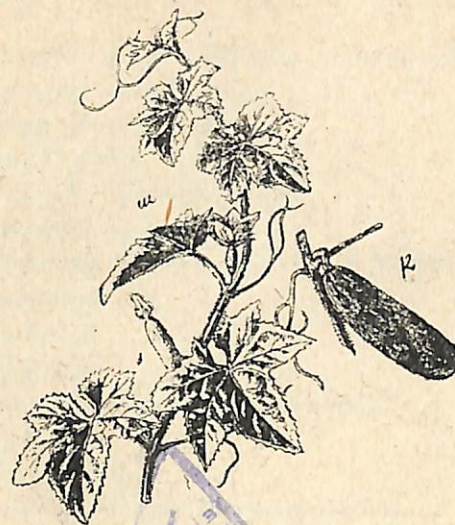
Թե հողը բավական տաքացել է: Հեռավորութիւնը բույսը բույսից թողնում են 30—50 սանտիմետր, նախած հողին և տեսակին:

Նկ. 10. Վոլունի ծաղիկ կազմը

Ավելի լավ է մի շաբաթից ցանքսը կրկնել. հետո կարելի չէ նոսրացնել: Մարգերի շուրջը ջրելու համար առուններ են փորում և բույսերը ֆնում են թմբերի կամ բարձր մարգերի վրա: Մշակելու այս ձևը կոչվում է վար դնել:

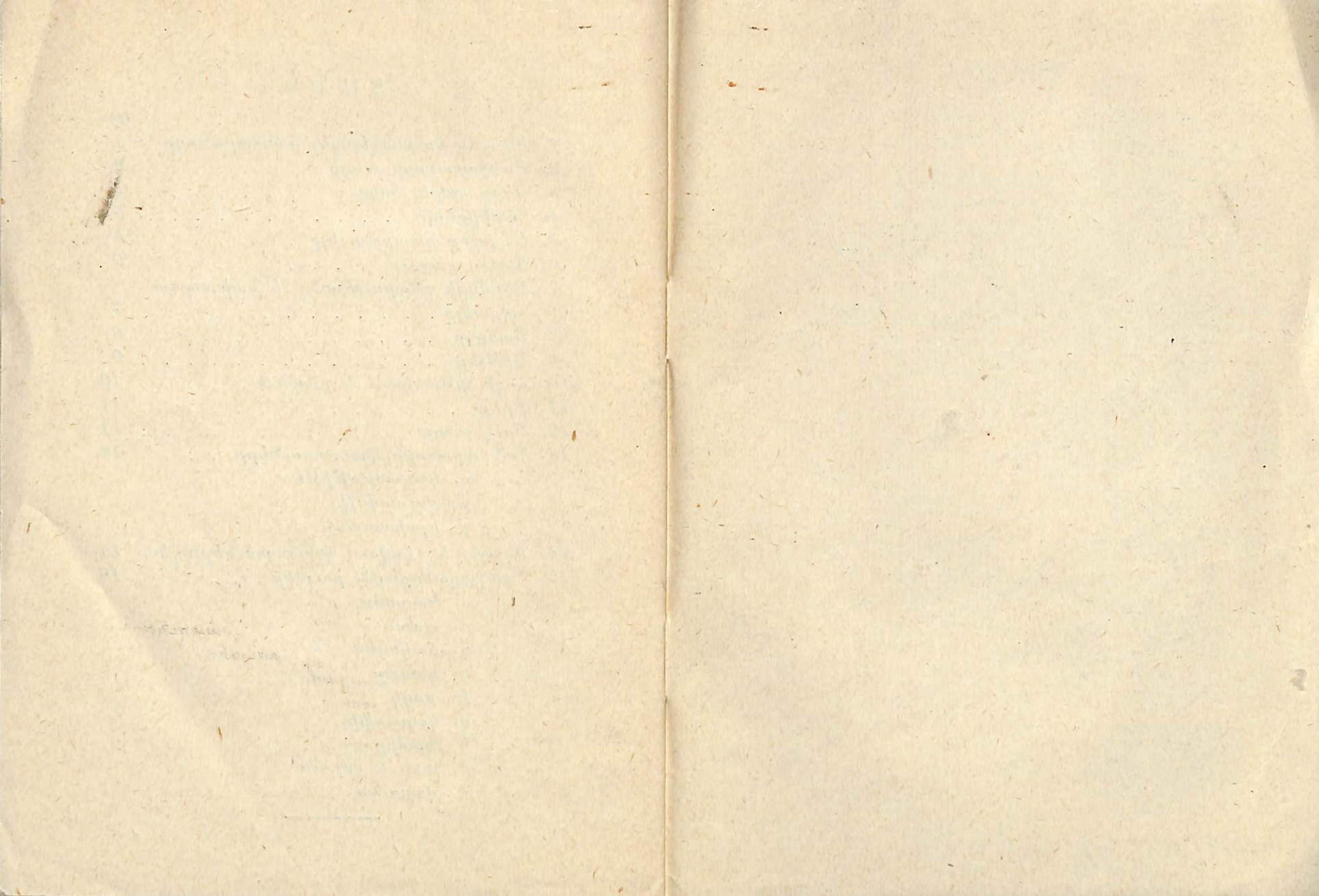
Վարունգը գետնատարած բույս է: Սկզբի շրջանում առատ ջրում են առուններ:

Նկ. 11. Վարունգ

րով: Չորս տերեւի ժամանակ բուկ են տալիս և բույսի ծայրը կտրում են:

	Եջ
1. Ինչպես կաղմակերպել բանջարանոցը .	3
2. Բանջարանոցի տեղը	3
3. Յերբ վարել հողը	4
4. Գործիքներ	5
5. Մարգեր պատրաստելը	5
6. Պարարտացում	6
7. Սերմերի ընտրությունը և նախապատրաստելը	7
8. Ցանքսը	8
9. Շիթիկը	9
10. Հողի փխրացում և քաղհան	10
11. Զրելը	11
12. Բուկ տալը	11
13. Բանջարանոցի վնասատուները	12
ա. կաղամբաթիթեռ	
բ. բուսավորիչ	
գ. իշախառանչ	
14. Ինչպես են կռվում վնասատուների դեմ .	15
15. Բանջարանոցային բույսեր	18
ա. կաղամբ	
բ. պուսս	
գ. ճակնդեղ	
դ. գազար	
ե. բողկ	
զ. կարտոֆիլ	
է. պամիդոր	
ը. լոբի և վարուն	
թ. վարունգ	

50

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0977279

277

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ ՆՈՒՅՆ Գ

1

3348

1. Տերեփաթափ և աշնան գու 10 »
3. Թռչունների չուն 10 »
4. Պտուղներ և սերմեր 10 »
5. Հող և նրա մշակումը 10 »
8. Ինչ մոր կցանես, ախ ել կհնձես . 10 »
11. Բամբակ 10 »
12. Տորֆ, քարածուխ և նավթ 10 »
13. Կավի կերը և խնամքը 15 »
15. Ընտանի թռչունների խնամքը . . . 20 »
16. Մեղու 15 »
20. Հանքեր 15 »
21. Շերամ 10 »

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՒՅՍ ԿՏԵՄՆԵՆ

2. Կենդ. հարմարացումը և ձմեռալին քունը
7. Այգի
9. Մարգագետին
10. Ող և ջուր
14. Կաթնամթերքներ
17. Գյուղատնտ. մեքենաներ և գործիչներ
18. Ակվարիում և տերրարիում
19. Ի՞նչպես կազմել հերբարիում
22. Անտառ

ԳԻՆԸ 10 ԿՈՊ